
ULUSAL ÇIKARLARIN VE MİMARLARIN,
MÜHENDİSLERİN MESLEKİ, EKONOMİK,
DEMOKRATİK HAK VE İSTEMLERİNİN
KORUNMASI, GELİŞTİRİLMESİNDE TMMOB'NİN
YERİ KONUSUNDA TMMOB GENEL SEKRETERİ
BÜLENT TANIK'LA YAPILAN SÖYLEŞİ

EMO— Uluslararası teknoloji ağı çerçevesinde ülkemizdeki teknolojinin oluşum, gelişim ve yenilenmesinin koşullarını değerlendirir misiniz?

Bülent Tanık — Türkiye'nin teknoloji gelişimi dışa bağımlı bir yapı gösteriyor. Gerek bilimsel gerekse teknolojik düzlemde araştırma, geliştirme etkinlikleri ve bunlara ayrılan kaynaklar son derece sınırlı. Esas yapı genel olarak uluslararası sermaye piyasasının belirlediği, onun olarak tanıdığı çerçevede bir teknoloji transferi ve uygulaması olarak değerlendirilebilir. Türkiye'de bence yaygın olan ilişki, teknolojinin bilgi olarak bulunması. Ancak, mühendisler tarafından belirli bir teknolojinin uygulanabilmesi için gerekli bilgilerin biliniyor olması, Türkiye'nin teknoloji düzeyini göstermiyor. Çünkü teknoloji, çağımızda önemli ölçüde kaynak ayrılması ve toplumsal birikim gerektiriyor. Bir şeyi bilmek onu yapmaya yetmiyor. Onu üretebilmek için, gerekli yatırımların, kalıpların, fabrikaların, iş araçları gereçleri dahil olmak üzere, bir anlamda sermaye ve bilgi birikiminin tümünün belli bir düzeye ulaşması gerekiyor. Dolayısıyla bunlar çok güçlü ve yoğunlaşmış bir sermaye çerçevesince belirlenebiliyor. Bizim, geliştirdiğimiz şeyleri uygulamaya yönelik yatırımlar anlamında ve araştırma-geliştirme etkinliklerimize yönelik son derece sınırlı bir kaynak tahsisi ve bütçe payı var. Bunlar da toplumda yaratıcı mühendisliğin gelişmesini engelleyici olarak görünüyor.

EMO—O halde Türkiye'deki teknolojinin gelişmesinde uluslararası sermaye gruplarının belirleyici olduğunu söyleyebiliyoruz. Bu teknoloji seçiminde, ulusal çıkarların korunması açısından mimar ve mühendislere düşen görev sizce nedir? Teknoloji seçiminde TMMOB'nin izlediği politika nedir?

Bülent Tanık— Ulusal çıkarlar doğrultusunda, teknolojinin hatta ekonomik sektörlerin seçimi bazında bile teknik elemanların olumlu etkileme çabaları olmuştur. Tarıma, sanayiye, ticarete ve benzeri sektörel yapılanmalara yönelik ana kararların üretilmesinde mühendislerin mimarların mutlaka söz ve karar sahibi olması gerektiğini düşünüyoruz. Her meslekten çalışanların kendilerini ilgilendiren böylesi konularda söz ve karar sahibi olmasının bir hak olduğu kadar bir sorumluluk olarak da görüyo-

ruz. Mühendis, mimar topluluğu zaman zaman olağanüstü denilebilecek biçimde toplumdaki çıkar ilişkilerinin dışında bir ahlaki idealizm gösteriyor. Gerek TMMOB'nin son 10-15 yıllık pratiği, gerekse bireyler olarak özellikle planlama ve projelendirme kademesinde görev yapan meslektaşlarımızın yaklaşımları, ulusal çıkarları koruma doğrultusunda örnek mücadeleci yaklaşımlardır. Biz kurum olarak 15 yıldır halkın çıkarları doğrultusunda, teknoloji transferinde ve teknoloji seçiminde ulusal kaynakların korunması ya da yatırım kararlarının üretilmesinde insan ögesine önem veren, insanı korumayı, ona hizmet etmeyi ön planda tutmaya çalışan bir politika izledik.

EMO— Ülkemiz koşullarında TMMOB'nin temel görevlerinden birisi, teknolojiye dışa bağımlılığın çözümü konusunda politikalar üretmesidir. Bunun yanı sıra üyelerin çıkarlarının korunması gerektiği de savunulmuştur. Bu mesleki çıkarların savunulması, son yıllarda TMMOB için ağır basmaya başladı zannediyorum. Yani birincil amacın ikinci plana atıldığı gözleniyor. Bu doğru mudur sizce?

Bülent Tanık— İnsanlar belirli kuruluşlara farklı amaçlarla gelirler. TMMOB'nin üye varlığı ne tür bir yapıdan oluşur ona bakmak gerekir. TMMOB şu anda sayıları 200 bine yaklaşan kitleleşmiş mühendis topluluğundan oluşuyor. Bunlar arasında mühendislik özelliğini yitirmiş doğrudan işveren, "patron" konumunda olanlar var. Yani gerek siyasal seçmeleri, gerekse davranışlarına yön veren ekonomik motifler artık mühendis mimar topluluğunun dışında, "patron" konumundaki yerlerine bağımlılık gösterir. Bunların dışındaki mühendisler ne konumdadır? Mühendislerin büyük bir kısmı ücretli olarak kamuda ya da özel sektörde, genellikle verili parça işler yapan kişilerden oluşuyor. Bunların sadece kamuda çalışanları aşağı yukarı üye varlığımızın yüzde 40-50'sini, özel sektörde ücretli olarak çalışan üye topluluğu ise geri kalan yarıya yakın bölümü oluşturuyor. Kamu veya özel kesimde ücretle çalışanların "siyasal-grupsal" davranışları daha net. Ama son yıllardaki piyasa ilişkileri küçük büro sahibi mühendislerin davranışlarında da örgütlü olarak piyasadaki baskılara karşı, çıkarlarını koruma gereksinmesini zorladı. Küçük büro sahipliği küçük üretim bazında kapitalist ilişkileri düşünsel platformda da olsa sürekli yeniden üretmeye son derece elverişlidir, özellikle taşrada küçük illerde, piyasa baskısı yüzünden küçük büro sahiplerinin örgütlülüğe duydukları gereksinim 80-84 yılları arasında oldukça artmıştır. Genel olarak kendi çıkarlarını koruma ve azamileştirme bazında gelişen bu ilgi, yine de TMMOB ve Odalar merkez yönetimlerini değiştirecek düzeye ulaşmamıştır. Son anaya-

sal düzenleme çerçevesinde kamuda çalışanların bir örgüte üyeliği iyice sınırlandı, bizimkine üyelik de ihtiyari bırakıldı. Beklenen meslek kuruluşunda örgütlenmenin zayıflaması, dağılması idi. Ashında belirli bir süre az da olsa etkisi hissedilen bu uygulamanın pek yakında tam tersini doğuracağına inanıyorum. Başka hiçbir alanda örgütlenme olanağı bulamayan kamu çalışanları kendi çıkarlarını, mesleki ilişkilerini, toplumsal konularını bu örgütlülük çerçevesinde geliştirme amacıyla tekrar TMMOB'ne girecekler.

Toplumsal iş bölümü içerisinde mühendislerin konumu özellikle gelişen teknoloji ve işin kapitalist örgütlenmesine bağlı olarak sürekli ayrışıp, parçalara bölünüyor. Eskiden mühendisler kendilerine ait küçük işliklerde çalışırlar hem sermaye, hem de iş sürecinin bütününi kontrol edebilirlerdi. Gerek bilimsel ve teknolojik gelişmeler, gerekse sermayenin yoğunlaşması, işliklerin büyümesi sonucunu doğururken, fabrika örgütlülüğü -taylor ve ford modeli iş bölümü- uzmanlaşma olayı altında işin ayrıntılı parçalara bölünmesini getirdi. Bunun sonucu göreceli olarak eskiden hakim oldukları işin bütününi kontrol etme konumundan, parçayı kontrol eden, parçayı bilen ve o parçanın dışındaki alanlara fazlaca hükmedemeyen konuma geldiler.

Ağırlıkla üretim sürecinin bu bölümünün üretilmiş biçimini ve daha dar bir alanda işçilerin çalışmalarını denetleyen konuma dönüşmüş durumda. Üretim etkinliklerinin denetleme gibi tekdüze bir etkinliğe dönüşmesi ve nitelik kaybına paralel iş güvencesinin kalmaması bakımlarından işçi sınıfına yaklaşma konumu gösterir. Bununla birlikte ve herşeye rağmen, mühendislerin yatay ve düşey toplumsal hareketlilik olasılıkları varlığını koruyor gibi.

Üst sınıflarla ve toplumsal kesimle kendini özdeş görebilmeye elverecek bir hareketlilik bu. Böyle bir olasılık, mühendislerin büyük bir kısmının toplumun üst katlarına sıçrayabilme şansı olduğuna olan inançlarını koruyor. Toplumda böyle bir fırsat için daha geniş boşluklar hissediyor olmaları, ideolojik olarak sisteme entegre olmalarını artırıyor, öte yandan maddi ilişkiler ve üretim sürecindeki konumları işçi sınıfına daha yaklaşan bir konum gösteriyor. Mühendisler bu iki yönelişin ağırlığına uygun davranışlar sergiliyorlar.

EMO- TMMOB'nin örgütlenmesinden bahsediyorduk ve üyelere stratejik anlamda birtakım şeyleri gösterebileceği söylenmişti.

Bülent Tanık— Uzun dönemde üye varlığının maddi ilişkilerinin aldığı şekle aykırı yönetim programları güçlerini kaybederler. Gelişmekte olan dinamik unsurların öne çıkabilenleri üye topluluğunun maddi ilişkilerdeki konumuna, varlıklarına yeni şekiller verebilir. Bizim

yönetim pratiğimiz böylesi bir anlayıştan kaynaklanır. Üye topluluğundaki veri ilişkilerin olumlu yönlerini ön plana çıkarıp onları geliştirmek, diğerlerini de o ilişkilerdeki olumlu sonuçlar, ya da olumlu vektörlerde birleştirecek konulara dönüştürmeye çalışmaktır. Bu kurumdaki 10-15 yıllık yakın dönem yönetsel pratik ve fedakarca çaba sarfeden insanların savundukları, tüm üyelerini ideolojik eğilimlerini, özlemlerini mutlaka doğru tesbit ederek, mühendis ve mimarların halk yararına güç oluşturabilmelerini sağlamaktır.

EMO— Siz yönetim olarak bunları savunuyorsunuz. Tabii dayanağınız yine kitle oluyor. Demokratik kitle örgütü olarak, diğer demokratik kitle örgütleriyle, siyasi partilerle, sendikalarla, derneklerle çeşitli düzeylerde ilişki kurmanın zorunlu ve gerekli olduğunu söyleyebiliriz. En son yasal değişimlerle bu olanaklı mı, gerçekleştirilebiliyor mu?

Bülent Tanık— TMMOB yönetimi olarak biz 15 senedir A disiplini olmazsa B disiplininin de belli bir üretkenlik düzlemi içinde olamayacağını savunduk, örneğin bir binanın yapımında elektrik mühendisliği de mimarlık kadar, inşaat mühendisliği kadar, makina mühendisliği kadar gereklidir. Bunların hepsinin birarada ürettikleri bir şey olmazsa tek başlarına yaptıkları etkinlik soyuttur. Yani tek başına elektrik projesi havadadır. Meslek kuruluşumuzun üretim sürecinde yer alan bütün meslek mensuplarının birlikteliğini ve bütünleyiciliğini sağlamaya yönelik etkinliklerde bulunabilmesini yıllardır savunduk. Anayasanın 135. maddesi kamu kurum ve kuruluşlarına da diğer bütün kuruluşlar gibi yalnızca kendi benzeri kuruluşlarla ilişki kurabilmeyi yasaklamış görünüyor. Ancak yasaklanan birliktelikleri sınırlayıcı bir ibare bulunuyor; "siyasi amaçlı birliktelik" olmayacak diye. Siyasi amaç tanımı da bugüne kadar yeterince net bir biçimde yapılmış değil. Siyasi amaçlı olarak siyasal partiler, sendikalar, derneklerle işbirliği yapamaz hükmü doğrudan hükümet olmaya yönelik bir siyasi birliktelik anlamında olsa gerek, öyleyse bu Anayasa bile dar bir siyaset kavramının dışında işbirliği ya da belirli ortak etkinliklere, güç birliklerine olanak vermektedir. En azından bu zorlanmalıdır.

Ayrıca böylesi kurallar ile düzenlemelerin, bir başına toplumdaki ilişkileri belirlemeye yeteceği de tartışılır. Yani genel anlamıyla her faaliyetin belirli bir siyasal öz taşıdığı ve insan etkinliklerinin siyasetten uzak olamayacağını hep düşünür ve savunurum. Ama yeni hukuksal düzenlemeler çerçevesinde ilişkilerin şimdilik sınırlanmış ve koparılmış görünmesinin bu doğrultudaki gerçek pratiği önümüzdeki dönemin gelişecek ilişkilerini anlatmadır.

Bu hükümler birbirleriyle son derece üretken ilişkilerde olabilecek toplumsal kuruluşlar, örgütleri, tereddüt içinde ve birbirinden uzak tutan hükümler. Meslek kuruluşu olarak bünyemizde örgütlenememiş bir başka meslek dalıyla örneğin iktisatçılarla işbirliği yapamamız gibi de anlaşılabilir. Şu anda bu düzenlemeler böylesine yararlı işbirliklerini önemli ölçüde engeller ve kısırlaştırır konumda. Bunun düzeltilmesi gerekir. Birarada daha üretken daha etkin olabilecek meslek mensup ve kesimlerinin bütünlüğünü, birbirleriyle etkileşimlerini sağlayabilecek ilişkiler geliştirilip, teşvik edilmelidir.

EMO— Kamu çalışanları sempozyumunda ortaya çıkan en önemli görüşlerden birisi de; anayasanın, kamu çalışanlarının sendikalaşma haklarını engellemediği, ancak kanunlarda birtakım yasaklamaların olduğu. Sendikalaşma doğrultusunda TMMOB'nin bir çalışması var mıdır?

Bülent Tanık — TMMOB'nin bu konuda çalışma yapmasını şu anda engelleyen bir şey yok. TMMOB üyelerinin yeni düzenleme çerçevesinde ağırlıklı bir bölümü özel sektörde çalışan ücretli mühendislerden oluşmakta. Bunların sendikalaşma hakkı bizim çalışma programımızda yer alıyor. Yani 85-86 yılları içerisinde bu kesimin sendikalaşması doğrultusunda yasaların elverdiği çerçevede gelecek mücadelelere destek olmak, bu doğrultuda yol gösterici bilgilerin üretilmesi veya çalışmaların yapılması programımızda var. Ancak bu çerçevede mühendis topluluğundan henüz ciddi başvurular olmadığı için bu doğrultuda etkili bir faaliyet sürdürülemedi. Mühendislerin sendikalaşması durumunda da mevcut mevzuatın mühendis sendikalarıyla, örneğin mühendis meslek kuruluşları işbirliği konusunda bir engelleme getirip getirmeyeceği sorunu var. Ben getiremeyeceğine inanıyorum, tıpkı beraber çalıştığımız işçilerin sendikalarıyla da bizim şu andaki tek kuruluşumuz olan TMMOB'nin ilişkilerinin hukuksal bazda olmasa da toplumun gözündeki meşruiyeti kadar meşru olduğunu savunuyorum.

EMO — Kitleden öyle bir istek gelmedi dediniz. Onları harekete geçirme, bu istemleri canlandırma ve bir bütün olarak TMMOB'ne yansıtma anlamında, tek tek odaların da çalışma yapabileceğini söyleyebilir miyiz?

Bülent Tanık— Elbette bu doğrultuda odalar çok şeyler yapabilir. Ben; yemek, gece, balo düzenleme olaylarını küçümsemiyorum. Esas olarak dönem koşullarında moral, cesaret, birbirini tanıma ve birarada olma alışkanlıklarının sürdürülmesi gibi motifleri koruduğu için bu tür etkinliklerin son derece yararlı olduğunu savunuyorum. Sadece bu tür etkinliklerin yapılabileceği bir dönemde değil, onun dışındaki dönemlerde de ihmal edilmemesi gerektiğini düşünüyorum. Bu etkinliklerin yanı sıra, daha ileri ekonomik kazanımlar sağlayabilecek toplumsal kazanımlar sağlayabilecek örgütlenme türlerine doğru mühendisleri, mimarları yönlendirmek en önemli görevlerimizden birisi. Bunun için odalar bu tür etkinlikleri teşvik edici, yönlendirici ve geliştirici çalışmalar yapmalı. Ancak bu işi tek başına odalar yapar ya da TMMOB yapar diye bir yaklaşım olmaz. Odalarıyla birlikte TMMOB bir şeyler yapmaya çalışır ve üyelere esas ulaşan üyelerin doğrudan ilişki içinde olduğu birimler odalardır, ilk program ve hareketlilikler odalarda yeşerir oralarda ilk şekillerini alır ve daha üst şekillenmeler Birliğe yani genele yansır.

önümüzdeki dönemde özel sektör ücretlileriyle kamuda yönetici konumunda bulunanların dışındaki meslektaşlarımızın ekonomik, demokratik haklarının korunması ve geliştirilmesinde daha ileri örgütlülük tiplerine yönelik çalışma sürdürmek zorundayız. Yalnız sendikal örgütlenme değil, kamu çalışanlarının da en azından bugünkü yasalar çerçevesinde çok sınırlandırılmış olan siyasal örgütlenme haklarının da oluşturulması temel görevlerden birisi olarak duruyor.

EMO— Teşekkür ederiz Sayın Bülent Tanık.